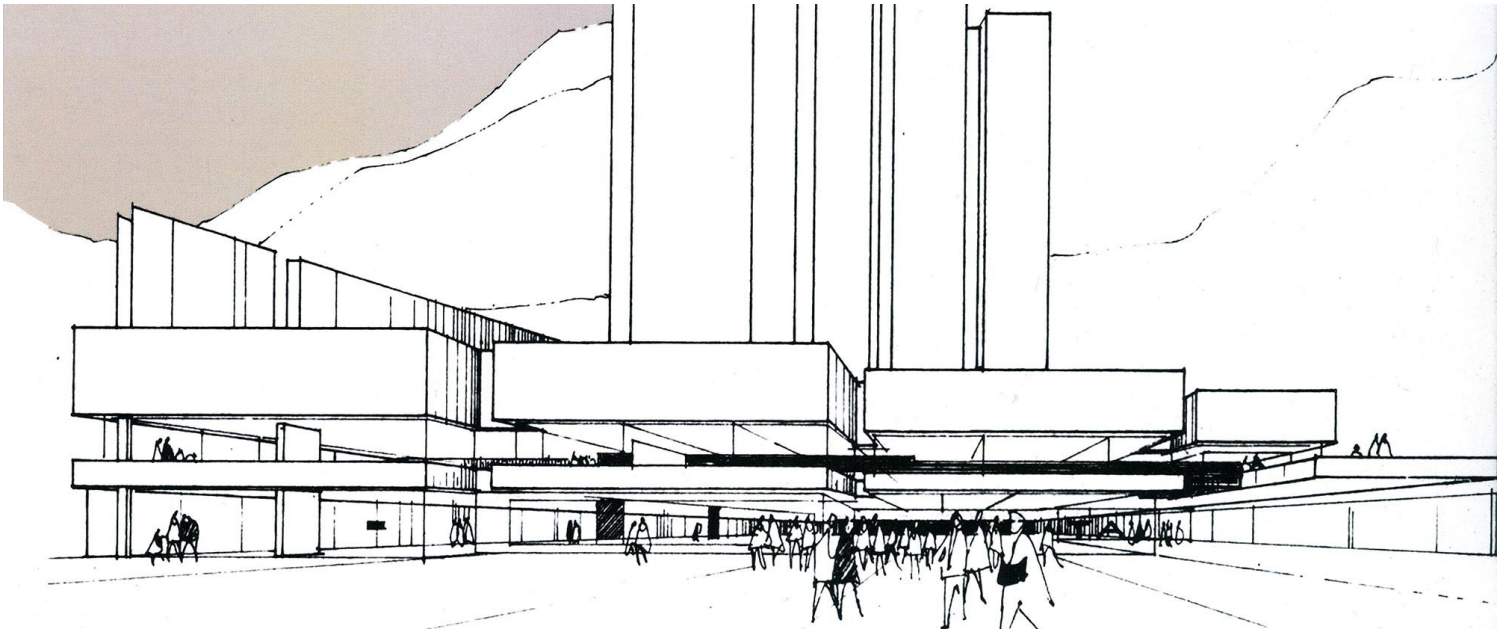
Archetype



Οι ουρανοί του... Βικέλα

Ανδρέας Γιακουμακάτος - 01/02/2019

50 χρόνια από την ανέγερση του πρώτου ουρανοξύστη στην Αθήνα

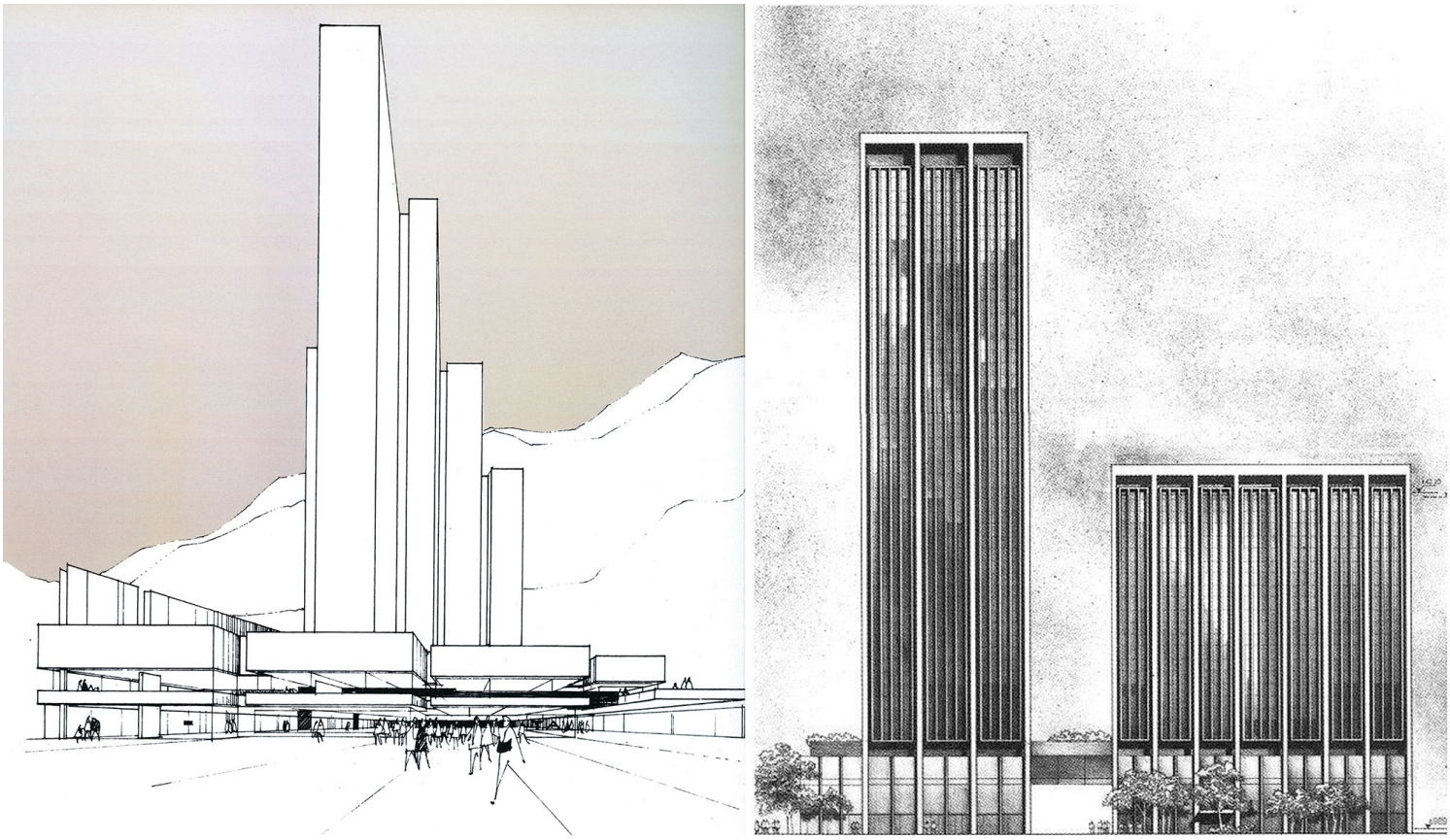
Αν υπάρχει ένας Έλληνας αρχιτέκτονας που να είναι ορκισμένος οπαδός των υψηλών κτιρίων, αυτός είναι ο Γιάννης Βικέλας. Γεννημένος στο Παρίσι το 1931, ο Βικέλας σπούδασε αρχιτεκτονική στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και από φοιτητής δούλεψε στο γραφείο του Κώστα Καψαμπέλη. Φαίνεται όμως ότι αυτή η εμπειρία δεν είχε τον δημιουργικό παλμό που ο νεαρός αρχιτέκτονας αναζητούσε και που θα ανακάλυπτε μακριά, στην πρωτεύουσα της Βραζιλίας.

Η εμμονή των ουρανοξυστών και η μελέτη των χαρακτηριστικών τους διέκρινε τον Βικέλα από τα νεανικά του χρόνια. Κοσμοπολίτης και φιλοπερίεργος, ταξίδεψε πολύ νωρίς στην Μπραζίλια για να δει από κοντά το αντικείμενο του απόλυτου θαυμασμού του: τα υψηλά κτίρια της νέας πόλης που είχαν ολοκληρωθεί στις αρχές της δεκαετίας του 1960 σε σχέδια του μεγάλου βραζιλιάνου αρχιτέκτονα Oscar Niemeyer.

Εκεί, χάρη σε μια σειρά από ευτυχείς συμπτώσεις, καταφέρνει να συναντήσει τον διάσημο συνάδελφό του και να τολμήσει μάλιστα κάποιες παρατηρήσεις για την αρχιτεκτονική του, για να εισπράξει την ακόλουθη απάντηση: “Νεαρέ, μπορεί να έχετε κάποιο δίκιο, αλλά ήταν τέτοια η ταχύτητα της υλοποίησης της νέας πρωτεύουσας [συνολικά τέσσερα χρόνια], που οι εργολάβοι μάς έπαιρναν κυριολεκτικά τα σχέδια απ' τα χέρια, καθώς είχαν εξασφαλίσει ιδιαίτερες οικονομικές απολαβές από την κυβέρνηση αν ολοκλήρωναν τα έργα πριν την ώρα τους. Ίσως λοιπόν γι' αυτό να έγιναν κάποια λάθη. Έτσι όμως, δεν χάθηκε ποτέ η δροσιά της πρώτης ιδέας”. Φαίνεται ότι αυτή η φράση του βραζιλιάνου δασκάλου έκανε τεράστια εντύπωση στον Βικέλα (αντίθετα από τους περιορισμούς των εμπειριών της περιόδου των σπουδών του), έτσι ώστε την υιοθέτησε εφ' όρου ζωής, καθώς προσπάθησε πάντα να ανανεώνει σχεδόν με ανεπιτήδευτο ενθουσιασμό το εκφραστικό του ρεπερτόριο και να προικίζει τα έργα του με επικοινωνιακά χαρίσματα και με ιδιότητες μιας

πραγματικής μητροπολιτικής αρχιτεκτονικής.

Η μεγάλη ευκαιρία για τον σχεδιασμό ενός ουρανοξύστη στην Αθήνα θα δινόταν το 1968, με την ψήφιση του Ν. 395 "Περί του ύψους των οικοδομών και ελευθέρας δομήσεως", ο οποίος επέτρεπε την ανέγερση υψηλών κτιρίων υπό προϋποθέσεις, καθώς και την ελεύθερη διάταξή τους στο οικόπεδο για λόγους λειτουργίας, φωτισμού και υγιεινής. Η δραστήρια κατασκευαστική εταιρεία της εποχής "Αλβέρτης-Δημόπουλος" που είχε υλοποιήσει κτίρια όπως η Αμερικανική Πρεσβεία και ήταν ιδιοκτήτρια του σχεδόν παραπλήσιου οικοπέδου στην αρχή της λεωφόρου Μεσογείων, άδραξε την ευκαιρία για την υλοποίηση μιας σπουδαίας επένδυσης και την ανέγερση ενός έργου εμβληματικού και από κάθε άποψη τολμηρού, καθώς δεν υπήρχε στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρη την περιοχή των Βαλκανίων αντίστοιχη εμπειρία από την άποψη του σχεδιασμού και της κατασκευής υψηλών κτιρίων. Η εταιρεία, μετά από κάποιους ενδοιασμούς, επιλέγει τελικά τον Βικέλα ως αρχιτέκτονα του έργου, ο οποίος καλείται να ανταποκριθεί σε απαιτήσεις με τις οποίες δεν είχε ποτέ ως τότε αναμετρηθεί.



(Αριστερά). Γ. Βικέλας, Προοπτικό σχέδιο αρχικής πρότασης Πύργου Αθηνών, 1967, (Δεξιά). Γ. Βικέλας, Σχέδιο όψης υλοποιημένης πρότασης Πύργου Αθηνών, 1967.

Ο Βικέλας, σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Γιάννη Κυμπρίτη, σχεδιάζει έναν ουρανοξύστη που συντίθεται από επάλληλα κατακόρυφα πρίσματα και εδράζεται σε μια διευρυμένη διώροφη βάση-πλατφόρμα. Η λύση αυτή αντλούσε βέβαια από κλασικά παραδείγματα του μεταπολεμικού διεθνούς στιλ όπως το Lever Building στη Νέα Υόρκη του γραφείου SOM (1952) ή το βασιλικό ξενοδοχείο SAS στην Κοπεγχάγη του Arne Jacobsen (1960), αλλά περιελάμβανε επίσης το πολύ ενδιαφέρον και πρωτότυπο στοιχείο της κατακόρυφης διάσπασης των όγκων, κάτι που θα γινόταν στη συνέχεια μόνιμη επιδίωξη, σχεδόν εμμονή του Βικέλα σε ό,τι αφορά τον σχεδιασμό υψηλών κτιρίων. Η πρόταση αυτή δεν θα γινόταν ωστόσο δεκτή, καθώς η αρμόδια επιτροπή ζητούσε πιο "ελληνοπρεπείς μορφές" στη διαμόρφωση των κτιριακών μαζών.

Η αρχική λύση προέβλεπε στο ισόγειο και την κατασκευή μεγάλου αμφιθεάτρου, κάτι που παρέπεμπε στη δοκιμασμένη διαλεκτική υψηλού και χαμηλού όγκου έτσι όπως είχε πραγματοποιηθεί στο κτίριο του ΟΗΕ πάντα στη Νέα Υόρκη (1951) ή ακόμη και στο κτίριο της Πολυτεχνικής Σχολής στην Πανεπιστημιούπολη Θεσσαλονίκης των Καραντινού, Λιάπη και Σκρουμπέλου (1962). Η τελική λύση των δύο πύργων ύψους 103 και 65 μέτρων, με τη μερική διάσωση της διευρυμένης διώροφης βάσης έδρασης και τη δημιουργία μιας πλατείας, θυμίζει άλλα διάσημα παραδείγματα της εποχής, όπως το συγκρότημα της εφημερίδας Economist

στο Λονδίνο των αρχιτεκτόνων Alison και Peter Smithson (1965).

Ο Βικέλας υιοθετεί τις διεθνείς τάσεις ως σημεία αναφοράς αλλά ταυτόχρονα διαφοροποιείται επιδιώκοντας την επεξεργασία μιας μορφολογικής εκφραστικότητας, καθώς αντιλαμβάνεται ότι το πρόβλημα των ψηλών πύργων είναι η επαναληπτική ουδετερότητα και μονοτονία. Σχεδιάζει συνεπώς μια λύση διακριτής βάσης, κορμού και στέψης με αφαιρετικές μορφολογικές χειρονομίες και με έντονο το στοιχείο της κατακορύφου αλλά και με κάποιες "οπτικές διορθώσεις", καθώς τα υαλοστάσια αποσπώνται από τις κολώνες κατά το ένα τρίτο του ρυθμικού εμβάτη και αποκτούν αυτόνομη μορφολογική υπόσταση. Το τελικό αποτέλεσμα εμφανίζεται έτσι πρωτότυπο και εξαιρετικά επιτυχημένο καθώς παρουσιάζει ενότητα και ταυτόχρονα μορφοπλαστική ποικιλία, ενώ αποκαλύπτει τις πραγματικές δυνατότητες σχεδιασμού υψηλών κτιρίων στην ελληνική πρωτεύουσα. Ιδιαίτερη συμβολή σε αυτό το ελληνικό επίτευγμα θα έχει και ο σπουδαίος πολιτικός μηχανικός και καθηγητής Αρίσταρχος Οικονόμου που, όπως και στον λίγο μεταγενέστερο Πύργο του Πειραιά, θα εφαρμόσει τη λεγόμενη αντισεισμική "πλαστική θεμελίωση" με εφέδρανα ολισθήσεως δικής του έμπνευσης.

Ο Πύργος του Βικέλα θα γίνει έτσι κλασικό τοπόσημο και παράδειγμα ένταξης στη μητρόπολη του ισοπεδωτικού "λευκού θορύβου" χωρίς ταυτότητα και χαρακτήρα από την άποψη του σχεδιασμού, εκεί όπου ακόμη αναρωτιόμαστε "αν τα ψηλά κτίρια αρμόζουν στην Αθήνα". Ο Βικέλας, εν τω μεταξύ, θα συνεχίσει την υλοποίηση της δικής του ουτοπίας στην ελληνική πρωτεύουσα με άλλα υψηλά κτίρια, όπως ο πύργος γραφείων Ατρίνα, το ξενοδοχείο Πρέζιντεντ στους Αμπελοκήπους και το νέο Υπουργείο Εξωτερικών απέναντι από το κτίριο της Βουλής των Ελλήνων.

Η ιστορία του κτιρίου
1963. Ολοκληρώνεται η κατασκευή του προηγούμενου υψηλότερου κτιρίου στην Αθήνα, του δεκατετραώροφου ξενοδοχείου Χίλτον.
1968. Ξεκινά η μελέτη του Πύργου Αθηνών.
1969. Ολοκληρώνεται ο σκελετός του κτιρίου από σκυρόδεμα και εγγράφεται στο αθηναϊκό τοπίο.
1971. Αποπεράτωση του Πύργου Αθηνών. Την ίδια χρονιά σχεδιάζεται και ένας άλλος πύργος, το συγκρότημα κατοικιών Δίφρος στο Χαλάνδρι, του Αλέξανδρου Τομπάζη.

Συνολική επιφάνεια Πύργου Αθηνών: 28.812 τ.μ. Κόστος έργου: 250.000.000 δραχμές.
Ο κύριος πύργος, που έχει ύψος 103 μ, 28 συνολικά ορόφους, έξι ασανσέρ και κεντρικό κλιματισμό, είναι ακόμη σήμερα το υψηλότερο κτίριο στην Ελλάδα. Ο δεύτερος χαμηλότερος πύργος 16 ορόφων του συγκροτήματος έχει ύψος 65 μ.


INTERAMERICAN
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΙΣΤΕΩΣ
CREDIT BANK

Πύργος Αθηνών, 1971.

Ευχαριστώ τον Γιάννη Βικέλα για την πρόσφατη συνομιλία μας σχετικά με τον Πύργο Αθηνών.
***Το άρθρο δημοσιεύτηκε στο αφιέρωμα «Οι επέτειοι του 2019» της εφημερίδας Το Βήμα, 6.1.2019.**